

GİRİŞ

Kronik hastalık, bir ya da daha fazla yıl süren, kişinin sürekli tıbbi destek almasını gerektiren ve/veya günlük yaşamını kısıtlayan durum olarak tanımlanabilir. Kronik hastalıklar, uzun dönemli ve çoğunlukla yaş ilerleyen, tıbbi uygulamalarla tedavi edilemeyen, hastalığın komplikasyonlarını en aza indirmek ve öz bakımında kişinin işlevini ve sorumluluğunu en üst düzeye çıkarmak için periyodik izlem, tedavi ve destek bakım gerektiren durumlardır (WHO, 2011). Ayrıca kanser önleme, erken teşhis ve tedavisinin son iki yüzyıldır meydana gelen temel ilerlemelerden biri olması ve daha çok kanser hastası ve kanser türünün tedavi edilebilir duruma gelmesi sonucu kanserlerin bazı türleri de tıpkı kronik hastalıklar gibi uzun dönem tedavi ve izlem gerektiren hastalıklar arasına girmiştir (McCorkle et al., 2011).

Günümüzde kronik hastalıklar, ölüm ve sakatlığın en temel nedeni olup sağlık için en büyük tehlikeyi oluşturmaktadır. Kronik hastalıklara bağlı ölümler tüm dünyada enfeksiyonların, açlığın, anne ve çocuk ölümlerinin önüne geçmiştir. Dünyada yılda 35 milyon ölümlerle, tüm ölümlerin %63'ü bulaşıcı olmayan hastalıklardan (BOH) ölümlerdir. Kronik hastalıklar dünyadaki hastalık yükünün de %46.8'ini oluşturmaktadır, bununda en önemli kısmı kardiyovasküler hastalıklar, nöropsikiyatrik hastalıklar, kanser ve kronik akciğer hastalıklarına aittir. Gelişmiş ülkelerdeki ölüm ve hastalık yükündeki çok büyük payının yanı sıra, gelişmekte olan ülkelerde de artan bir şekilde toplumu etkilemektedir. Bulaşıcı olmayan hastalıklardan ölümlerinin %80'i (29 milyon) düşük ve orta gelirli ülkelerde olmakta, %29'u 60 yaşın altında gerçekleşmektedir. Kronik hastalıklara bağlı ölümler büyük ölçüde; başta iskemik kalp hastalığı ve serebrovasküler hastalıklar

olmak üzere; kardiyovasküler hastalıklar (%30), kanserler (%13), kronik akciğer hastalıkları (%7) ve diyabet (%2) gibi hastalıklar nedeni ile olmaktadır. Kronik hastalıklar erkek ve kadınları hemen hemen eşit oranda etkilemekte ve yaklaşık 16 milyon ölüm, 70 yaş altındaki kişilerde oluşmaktadır (Bloom et al., 2011).

Kronik hastalıklar sağlık hizmeti, bakım ve tedavi masrafları yönünden kişileri hızla fakirlik sınırının altına düşürebilmektedir. Bulaşıcı olmayan hastalıklar hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülke ekonomilerinde büyük finansal ve ekonomik risk oluşturmakta, sağlık hizmeti sunum sistemlerinin sürdürülebilirliğini tehdit etmekte ve üretim kaybı meydana getirmektedir (Erkoç ve Yardım, 2011; WHO, 2011) Kronik hastalıklar düşük ve orta gelir düzeyli ülkelerde daha ağır bir yük oluşturmaktadır. Bu kayıp doğrudan sağlık maliyetinden dört kat daha yüksektir (Erkoç ve Yardım, 2011). Ülkemiz de, sağlık sisteminin sürdürülebilirliğini tehlikeye atan ve giderek artan bir kronik hastalık yükü altındadır. Kronik hastalıklar Türkiye'de son derece önemli boyutlarda olup hem ölüm nedenleri hem de hastalık yükü açısından bakıldığında dünyadaki yüksek oranlarla benzerlik içindedir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre ölüm nedenleri içerisinde ilk sırayı kalp hastalıkları, ikinci sırayı kanserler, üçüncü sırayı solunum sistemi hastalıkları, dördüncü sırayı serebrovasküler hastalıklar almakta ve ölümlerin önemli bir kısmı kronik hastalıklar nedeniyle olmaktadır (Erkoç ve Yardım, 2011).

Yirmi birinci yüzyılda sağlık sistemlerini çıkmaza sokan ve önlem alınmadığı takdirde giderek büyüyecek bir küresel tehdit oluşturan kronik hastalıklarla ilgili ortak nokta, aile hikayesi ve genetik temel gibi bazı değiştirilemez etkenlerin dışında alta yatan nedenlerin birçoğunun tamamen önlenemez risk faktörleri olmasıdır. Bulaşıcı olmayan hastalıklara bağlı ölümlülükte

KAYNAKLAR

- Albright A et al: The kidney disease initiative and the division of diabetes translation at the centers for disease control and prevention. *American Journal of Kidney Diseases*, 53(3); 121-125, 2009.
- Bloom DE, Cafiero E, Jané-Llopis S, Abrahams-Gessel LR, Bloom S, Fathima AB, et al: *The Global Economic Burden of Non-Communicable Diseases*. 2011, Geneva, World Economic Forum.
- Centers for Disease Control and Prevention (CDC): *Chronic Disease Prevention and Health Promotion*. <http://www.cdc.gov/chronicdisease/overview/index.htm> (E.T: 14.02.2015).
- Çöl M: *Halk Sağlığı ile İlgili Güncel Sorunlar ve Yaklaşımlar*, (Editör: ASLAN., D.) Grafker 8. Matbaası – Ankara, s. 247-251, 2009.
- Denham SA, Looman WS: Families with Chronic Illness. In J. Rowe Kaakinen, V.Gedaly-Duff, D. Padgett Coelho, & S.M. Harmon Hanson, *Family health care nursing: Theory, practice and research*. 4th ed. 2010; 235-272), Philadelphia: FA Davis.
- Erkoç Y, Yardım N (Editörler): T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Türkiye'de Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar ve Risk Faktörleri ile Mücadele Politikaları. Ankara: Anıl matbaası, 15-17, 2011.
- International Council of Nurses (ICN): *Delivering quality, serving communities: Nurses leading chronic care*. International Nurses Day 2010. Geneva: ICN; 2010. 15.<http://www.icn.ch/publications/2010>. E. T: 20.02.2015.
- Institute of Medicine (IOM): *Living well with chronic illness: A call for public health action*. Washington, DC: The National Academies Press, 2012.
- Kendall S, Wilson P, Procter S, Brooks F, Bunn F, Gage H, et al: *The nursing contribution to chronic disease management: a whole systems approach*. Report for the National Institute for Health Research Service Delivery and Organisation programme, 2010.
- McCorkle R, Ercolano E, Lazenby M, Schulman-Green D, Schilling LS, Lorig K, et al: Self Management: *Enabling and Empowering Patients Living With Cancer as a Chronic Illness*. 61; 50-62, 2011. doi:10.3322/caac.20093. Available online at <http://cajournal.org> and <http://cacancerjournal.org>
- National Asthma Education and Prevention Program; *Managing Asthma: A guide for Schools*. http://www.nhlbi.nih.gov/health/prof/lung/asthma/asth_sch.pdf. E. T: 20.02.2015.
- Richard AA, Shea K: Delineation of self-care and associated concepts. *Journal of Nursing Scholarship*, 43; 255-264, 2011.
- Schulman-Green D, Jaser S, Martin F, Alonzo A, Grey M, McCorkle R, et al: Processes of self-management in chronic illness. *J Nurs Scholarsh*, 44(2); 136-144, 2012.
- Selekman J, Bochenek J, Lukens M: *Children with Chronic Conditions*. In: Selekman J.(Ed.) *School Nursing A Comprehensive text*. 2013; EBSCO Publishing, 615-642, 2013.
- Stellefson M, Dipnarine K, Stopka C: *The Chronic Care Model and Diabetes Management in US Primary Care Settings: A Systematic Review*. *Prev Chronic Dis* 2013;10:120180. DOI: <http://dx.doi.org/10.5888/pcd10.120180>.
- Trehearne B, Fishman P, Lin EHB: Role of the Nurse in Chronic Illness Management. Making the Medical Home More Effective. *Nursing Economics*, 32(4); 179-184, 2014.
- Watts SE, Lawrence RH, Kern E: Diabetes Nurse Case Management Training Program. Enhancing Care Consistent With the Chronic Care and Patient-Centered Medical Home Models. *Clinical Diabetes*, 29 (1); 25-33, 2011.
- Albright A, Burrows NR, Jordan R, Williams DE: Evaluation of a nurse-led disease management programme for chronic kidney disease. A randomized controlled trial. *International Journal of Nursing Studies*, 47 (3); 268-278, 2010.
- World Health Organization (WHO): Global Status Report on Noncommunicable Diseases. Burden: Mortality, Morbidity and Risk Factors, 2010. http://www.who.int/nmh/publications/ncd_report2015/en/, Erişim tarihi: 16.02.2015.
- World Health Organization (WHO): Noncommunicable Diseases Country Profiles 2011.http://whqlibdoc.who.int/publications/2011/9789241502283_eng.pdf/, Erişim tarihi: 16.02.2015.